

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΜΑΪΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΤΑ ΣΥΜΑΪΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΤΟΜΟΣ Γ'

ΑΘΗΝΑΙ
1977

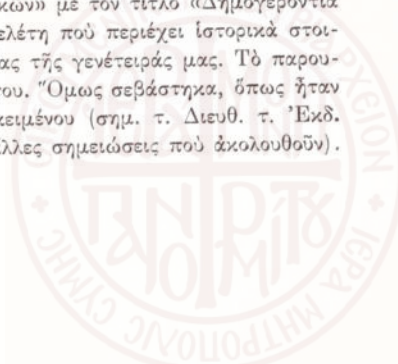
† ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΙΑΘΙΤΗ

Η ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΜΗΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ¹

Δέν εἶναι ἀτυχῶς γνωστὸν ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις εἰς τὴν Σύμην κατὰ τὸν μεσαῖωνα οὔτε καὶ γνωρίζομεν ἀπὸ ποίους ἤσκειτο τότε ἡ ἱατρικὴ εἰς τὴν νῆσον καὶ ποῖα εἰδικὰ ἐφόδια διέθετον οἱ ἀσκοῦντες ταύτην. Ἄλλ' ἀπὸ μερικῆς πρακτικῆς συνταγᾶς, τὰ κοινῶς λεγόμενα γιατροσόφια, αἱ ὁποῖαι ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν καὶ αἱ ὁποῖαι περιέχουν ἀλοιφὰς διὰ πληγὰς, καταπότια διὰ τὴν τόνωσιν τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ διάφορα ἀφεψήματα χόρτων, ἀποτελεσματικὰ διὰ τὴν θεραπείαν διαφόρων νοσημάτων, ἰδίως ἰδιοσυγκρασιακῶν, συνάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ ἀσθένειαι, τὰ τραύματα, τὰ κατάγματα κ.τ.θ. ἐθεραπεύοντο κατὰ τρόπον ὅλως πρακτικόν, ὅπως ἄλλωστε συνέβαινε σχεδὸν παντοῦ.

Ἀντιθέτως εἶναι ἱστορικῶς ἀπηκριβωμένον ὅτι εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, ὅπως διάφοροι ταξιδιωτὰ καὶ περιηγητὰ ἀναφέρουν εἰς τὰς δημοσιευμένας περιγραφὰς τῶν ταξιδίων των, ἀλλὰ καὶ ὅπως διηγοῦνται μετὰ φρίκης οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τοὺς Συμαίους, ἡ νῆσος Σύμη ἐπλήττετο περιοδικῶς ὑπὸ λοιμωδῶν νόσων, τῆς πανώλους, τῆς χολέρας, τῆς εὐφλογίας κ.τ.θ., καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καὶ μὲ τοιαύτας συνεπειάς, ὥστε αἱ σχετικαὶ χρονολογίαι νὰ ἀποτελέσουν ἱστορικὰ ὀρόσημα, αἱ δὲ τοιαῦται ἐπιδημίαι νὰ μείνουν

1. Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ μελέτημα τοῦ ἀείμνηστου γιατροῦ καὶ δημάρχου Σύμης Παναγιώτη Σκιαθίτη ἀποτελεῖ κεφάλαιον τοῦ ἀνέκδοτου ἔργου του ποῦ φέρει τὸν τίτλον «Ἱστορικὰ Σύμης». Τὸ κεφάλαιον αὐτό, ὅπως καὶ ἓνα ἄλλο ἀπὸ τὸ ἴδιον ἀνέκδοτον ἔργον, ποῦ τὸ ἔχω παρουσιάσει ἀπὸ τὸν Α' τόμον «Τῶν Συμαϊκῶν» μὲ τὸν τίτλον «Δημογεροντία καὶ Δημογεροντες ἐν Σύμῃ», ἀποτελεῖ καὶ αὐτοτελὴ μελέτη ποῦ περιέχει ἱστορικὰ στοιχεῖα, πολύτιμα γιὰ τὴ σύνθεσιν τῆς πολιτιστικῆς ἱστορίας τῆς γενέτειράς μας. Τὸ παρουσιάζω, ἀφοῦ ἐπιμελήθηκα τὴ δομὴν καὶ τὴ διατύπωσίν του. Ὅμως σεβάστηκα, ὅπως ἦταν ἄλλωστε φυσικόν, τὴ γλωσσικὴ μορφήν τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου (σημ. τ. Διευθ. τ. Ἐκδ. Ἄ λ ε ξ. Σ. Κ α ρ α ν ι κ ὀ λ α. Τοῦ ἴδιου εἶναι καὶ οἱ ἄλλες σημειώσεις ποῦ ἀκολουθοῦν).

είς τὴν τοπικὴν ἱστορίαν γνωστὰ μετὸν γενικὸν ὄρον «θανατικά»¹. Ἡ ὀνομασία αὕτη πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες ἀπὸ τὰς ἐπιδημίας ταύτας θὰ ἦσαν πολλοί. Καὶ σημειώνω ὅτι ἐπιδημιαὶ λοιμωδῶν νόσων παρουσιάζονται ἐνσκήψασαι εἰς τὴν νῆσον καὶ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθόν, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου. Ἀναφέρω τὴν πανώλη τοῦ 1922, ἡ ὁποία εὐτυχῶς, λόγῳ τῶν συντόνων μέτρων τὰ ὅποια εἶχον ληφθῆ ὑπὸ τῶν ὑγειονομικῶν ἀρχῶν τῆς νήσου, δὲν εἶχε σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τὸν πληθυσμόν.

Κατὰ τὰς ἐπιδημίας αὐτὰς οἱ κάτοικοι κατέφευγον εἰς οἰκίσκους εὐρισκομένους μακρὰν τῆς πόλεως εἰς ἰδιόκτητα κτήματα. Καὶ εἶναι, νομίζω, ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ οἱ οἰκίσκοι οὗτοι εἶχον τὴν ἰδίαν ἐπωνυμίαν «θανατικά», ἀσφαλῶς ἐπειδὴ ἡ ἀνεγερσίς των ἐγένετο ἵνα χρησιμεύουν ὡς καταφύγια εἰς τὰς περιπτώσεις ἐπιδημιῶν καὶ ἐπειδὴ ὡς τοιαῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο. Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἔνδειξις, νομίζω, ἡ ὁποία μαρτυρεῖ τὴν συχρότητα τῶν ἐπιδημιῶν λοιμωδῶν νόσων εἰς τὴν Σύμην. Καὶ συμπληρώνω ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ οἰκίσκοι, ἀνεξαρτήτως ἂν ἀπετελοῦντο ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου δωματίου ἢ περισσοτέρων, εἶχον καὶ μαγειρεῖον καὶ στέρναν.

Ταῦτα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου ὀργανώνεται πλήρης ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψις δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς πολίτας, ἀνεξαρτήτως περιουσιακῆς καταστάσεως καὶ εἰσοδήματος². Ἐπὶ πλέον εἰς τὴν νῆσον, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ σχετικὰ ἔγγραφα, εἶχε συσταθῆ καὶ ὑγειονομικὸν κλιμάκιον, ἐπιφορτισμένον μετὸν λήψιν ὅλων τῶν ἀναγκαίων μέτρων διὰ τὴν πρόληψιν μεταδόσεως λοιμωδῶν νόσων ὑπὸ τῶν ἀφικνουμένων εἰς τὴν νῆσον ναυτικῶν.

Διὰ τὸ σκοπὸν μάλιστα αὐτὸν εἶχον ἀνεγερθῆ τρεῖς θόλοι³ εἰς τὴν θέσιν

1. Σημειώνω τὶς ἐπιδημίας τῶν ἐτῶν 1811 καὶ 1815, τὶς γνωστὰς μετὸν ἐπωνυμίας πρῶτα καὶ δεῦτερα θανατικά. Πρβλ. Δ η μ ο σ θ ἔ ν ο υ ς Χ α β ι α ρ ᾱ, Περιγραφή τῆς ἐν Σύμῃ Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου, Σάμος 1911 σ. 54.

2. Ἡ δωρεὰν ἰατρικὴ περίθαλψις, θεσμὸς ἀρχαιοελληνικός, καθιερώθηκε τὸν 6ο αἰῶνα καὶ γενικεύθηκε σ' ὅλες σχεδὸν τὶς ἐλληνικὰς πόλεις καὶ ἀποικίας ἀνάμεσα στὸν 3ο καὶ 1ο αἰῶνα π.Χ. Γιά τὸ θεσμὸ αὐτὸ καὶ τὴν ἐξέλιξί του στοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς νεώτερους χρόνους βλ. Ἀ ν τ. Κ ι ν δ ὄ ν η, Ἡ ἰατρικὴ ἀμοιβή ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ἐν Σύμφ 1906 καὶ Ξ ε ν. Θ ω μ α ῖ δ η, Διερεύνησις τῶν θεσμῶν κοινωνικῆς προστασίας ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς τὸν ἐλληνικὸν χῶρον, Ἀθῆναι 1973.

3. Ὑπῆρχαν ἀκόμη ἕως τὶς ἀρχὲς τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ αἰῶνα μας καὶ κατεδαφίστηκαν ἀπὸ τὸν ξένο κυρίαρχο κατὰ τὶς ἐπισκευὰς καὶ ἐπεκτάσεις τοῦ κτιρίου ποῦ ἔγινε διοικητήριον τῆς ἰταλικῆς ἀρχῆς κατοχῆς (αὐτὸ ὅπου στεγάζεται σήμερον ἡ διοίκηση χωροφυλακῆς), γιά νὰ δημιουργηθῆ ἔμπροστά του εὐρὺς κοινόχρηστος χῶρος. Γιά τοὺς θόλους αὐτοὺς βλ. καὶ Δ η μ ο σ θ. Χ α β ι α ρ ᾱ, ἔ.ἀ. σ. 55.

Μουράγιο και εις εις τήν θέσιν Ἀλεθινή¹, λεγόμενοι λαζαρέττα². Ἀπό αὐτοῦς οἱ τρεῖς τοῦ Μουράγιου ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τήν κάθαρσιν τῶν εἰσερχομένων διὰ τοῦ λιμένος Αἰγιαλοῦ και ὁ θόλος τῆς Ἀλεθινῆς διὰ τοὺς ἀφικνουμένους διὰ τοῦ λιμένος τοῦ προαστίου τὸ Πέδι.

Προσθέτω ἀκόμη ὅτι ἡ ἀνυπαρξία συστήματος ἀποχετεύσεως εἰς τὴν νῆσον, ἡ ἔλλειψις ἀποχωρητηρίων ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν οἰκιῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, οἱ στενοὶ δρόμοι ἰδίως εἰς τὴν Ἄνω Πόλιν, τὸ Χωριό, και ἡ μεγάλη ἔκτασις, τὴν ὁποίαν εἶχε καταλάβει ἡ πόλις λόγω τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ της, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων και τῆς Δημογεροντίας ἐξασφάλισις πλήρους και συστηματικῆς καθαριότητος εἰς τοὺς δρόμους και τοὺς ἄλλους κοινοχρήστους χώρους. Οὕτω δὲ ἡ δημιουργουμένη ἐντύπωσις ἤρχετο εἰς μεγίστην ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων και τὴν πνευματικὴν των στάθμην, τὰ ὁποῖα ἀμφοτέρω, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, εὕρισκοντο εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον.

Ἀπὸ ἐπίσημα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχω ὑπ' ὄψιν, Συμαῖοι ἰατροί, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετήσαν τὴν Σύμην κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 18ου αἰῶνος και τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου, ὑπῆρξαν οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ Γεώργιος Μαραβέλλιας³, ὁ ὁποῖος εἶχε σπουδάσει τὴν ἰατρικὴν εἰς τὴν Πίζαν τῆς Ἰταλίας και ἐχρημάτισε κοινοτικὸς ἰατρός κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος. Τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Κλαδάκης, ὅστις ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν εἰς Παρισίους. Εἶναι αὐτὸς τὸν ὁποῖον οἱ συμπατριῶταί του εἶχον ἀποστείλει τὸ ἔτος 1834 πληρεξούσιόν των παρὰ τῷ Ὄθωνι. Ἀκολουθοῦν οἱ σπουδάσαντες ἐπίσης εἰς Πίζαν Ξενοφῶν Μιλιωράτης, Κωνσταντῖνος Κατσαρᾶς, πατὴρ τοῦ διατελέσαντος Καθηγητοῦ τῆς Νευρολογίας εἰς τὸ Ἀθῆνῃσιν Ἐθνικὸν και Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον και ἀναδειχθέντος και εἰς Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, και ὁ Νικήτας Κλαδάκης. Ὁ τελευταῖος ἀπεβίωσεν εἰς βαθύτατον γῆρας, ἤσκει δὲ τὴν ἰατρικὴν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του. Τούτους διεδέχθησαν πολλοὶ νεώτεροι, οἱ ὁποῖοι εἶχον σπουδάσει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν και εἶχον, σχεδὸν ἅπαντες, μετεκπαιδευθῆ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἐντοπίων ὡς κοινοτικοὶ ἰατροὶ ἐν Σύμῃ εἶχον ὑπηρετήσει ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά-

1. Ἐξωκλήσι στοὺς Μύλους πρὸς τὸ Πέδι. Ἀπὸ αὐτὸ και ἡ ἐπωνυμία τῆς γύρω περιοχῆς.

2. Ἡ Ἰταλικὴ λέξις lazaretto πού σημαίνει κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ λοιμοκαθαρτήριο.

3. Ὁ Δ η μ ο σ θ ἔ ν η ς Χ α β ι α ρ ᾶ ς σὲ μελέτη του γιὰ τὰ Συμαϊκὰ μητρώα γράφει: «Εἰς ἐκ τῆς οἰκογενείας Μαραβέλλια σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Παταυῖ ὑπεγράφετο Μαραβέλλιος» (βλ. στὸν τόμο αὐτό: Δ η μ ο σ θ. Χ α β ι α ρ ᾶ, Συμαϊκὰ μητρώα και ἐπώνυμα, σ. 169 σημ. 1). Ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο, τὸ γιατρὸν Γεώργιο Μαραβέλλια. Βλ. και Μ ι χ. Γ ρ η γ ο ρ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἡ νῆσος Σύμη, ἐν Ἀθῆναις 1875, σ. 52, ὅπου μνημονεύεται «Μαραβέλλιος ὁ ἰατρός».

σεως και έντεϋθεν και ίδια κατά τὰ πρῶτα μετά τήν Ἐπανάστασιν ἔτη και πάμπολλοι ξένοι καταγόμενοι κυρίως ἐκ τῶν Ἴονίων νήσων.

Εἰς παλαιότερας ἐποχάς τήν ὑγειονομικήν ἀντίληψιν εἰς τήν Σύμην ἤσκει εἰς μόνον κοινοτικός ἱατρός. Ἄλλ' ὅταν μὲ τήν πάροδον τοῦ χρόνου ἀπητοῦντο περισσότεροι ἱατροὶ διὰ τήν ἀντιμετώπισιν τῶν ηὔξημένων ἀναγκῶν τῆς πόλεως, ὁ ἀριθμὸς τῶν κοινοτικῶν ἱατρῶν ηὔξήθη κατ' ἀρχὰς εἰς δύο και βραδύτερον εἰς τρεῖς.

Οἱ κοινοτικοὶ ἱατροί, τόσον οἱ ἐντόπιοι ὅσον και οἱ ξένοι, διωρίζοντο ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας κατόπιν ἀποφάσεως τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν κατοίκων. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνός μας ὁ διορισμὸς των ἐγίνετο κατόπιν ἐκλογῆς, διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας τῶν κατοίκων. Ὁ διορισμὸς ἦτο δι' ἓν ἔτος, ἡ δὲ ἐκλογή διενηργεῖτο πάντοτε τήν 21ην Νοεμβρίου, ἑορτὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἥτις ἦτο καθιερωμένη ὡς ἀργία.

Ἡ ἐκλογή ἠκολούθει τήν ἐξῆς διαδικασίαν :

Τὴν 1ην Νοεμβρίου ὁ κατά καιρὸν Δήμαρχος διὰ προκηρξέως του ἐκάλει τοὺς ἐκ τῶν ἱατρῶν τῆς νήσου ἐπιθυμοῦντας νὰ καταλάβωσι θέσιν κοινοτικοῦ ἱατροῦ νὰ ὑποβάλουν, ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας, σχετικὴν αἴτησιν. Εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ἔπρεπε νὰ δηλώνουν και ἐκεῖνον ἐκ τῶν πολιτῶν, τὸν ὁποῖον ἐπεθύμουν νὰ παρίσταται ὡς ἀντιπρόσωπὸς των παρὰ τὴν κάλην κατά τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

Ἐὰν παρήρχετο ἡ προθεσμία και οὐδεὶς εἶχεν ὑποβάλει αἴτησιν ἢ ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰτησαμένων συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἦτο μικρότερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προκηρυχθεισῶν θέσεων, ἡ προθεσμία ὑποβολῆς αἰτήσεως παρετείνετο ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. Ἐὰν δὲ παρήρχετο και ἡ προθεσμία αὕτη χωρὶς οὐδεὶς και πάλιν νὰ ὑποβάλῃ αἴτησιν, ἐθεωροῦντο διωρισμένοι τρεῖς μὴ ἐντόπιοι ἱατροί, οὐδέποτε προὔπηρετήσαντες εἰς Σύμην, ὁ δὲ Δήμαρχος και τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ὄφειλον νὰ καταβάλουν πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ ἐξεύρουν τοὺς ἱκανοὺς και καταλλήλους διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νήσου των ἱατρούς.

Σημειοῦται ὅτι και ὁ μὴ ἐντόπιος, ἐὰν ἄπαξ ἔστω ὑπηρετήσεν ὡς κοινοτικός ἱατρός ἐν Σύμην, ὄφειλε, ἐὰν ἐπεθύμει νὰ ὑπηρετήσῃ και πάλιν, νὰ ὑποβάλῃ σχετικὴν αἴτησιν, ὅπως και οἱ ἐντόπιοι, και νὰ τεθῆ και οὗτος ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς λαϊκῆς ψήφου. Σημειοῦται ἀκόμη ὅτι ἡ ὑπαρξὶς ὑποψηφίων δὲν ἐδημιούργει τὴν ὑποχρέωσιν εἰς τοὺς ψηφοφόρους νὰ ἐπιλέξουν ἐξ αὐτῶν και μόνον. Συνυποψήφιοι ἐθεωροῦντο και τόσοι εἰς ἀριθμὸν ἀνώνυμοι ξένοι ὅσαι αἱ προκηρυχθεῖσαι θέσεις. Οὕτω δὲ ὁ ψηφοφόρος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίσῃ εἴτε ἐκ τῶν ὑποβαλόντων αἴτησιν εἴτε ἐκ τῶν μὴ ὀνομαστὶ κατονομαζομένων μὲ τὴν ἔνδειξιν «ἓνα, δύο ἢ τρεῖς ξένους». Ἡδύνατο ἐπίσης νὰ ψηφίσῃ ἓνα μόνον. Αἱ ψῆφοι αὗται ἐχαρακτηρίζοντο μὲ τὸν ὄρον *μονοκούκκια*. Δὲν ἦσαν δὲ ὀλίγαι αἱ περιπτώσεις τῶν φανατικῶν ὀπαδῶν ἐνδὸς τῶν ὑποψηφίων.

Διὰ τῆς ἐνεργείας των ταύτης οὗτοι ἐδείκνυον ὄχι μόνον τὴν ἰδιαιτέραν προτίμησιν των, ἀλλὰ παραλλήλως συνέβαλλον εἰς τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν ἀλλὰ καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ εὐνοουμένου των ἱατροῦ διὰ τῆς οὕτω δημιουργουμένης διαφορᾶς ψήφων ἔναντι τῶν συνυποψηφίων του. Ἐπιτυχάνοντες δὲ ἔθεωροῦντο οἱ λαμβάνοντες τὰς περισσοτέρας ψήφους¹.

Ἡ ἐτησίαι ἀμοιβὴ τῶν ἱατρῶν ἦτο προκαθωρισμένη δι' ἀποφάσεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, περιελαμβάνετο δὲ εἰς τὴν προκήρυξιν. Ἐὰν ὅμως ἡ ψήφος τοῦ λαοῦ ἀπεφαίνετο ὑπὲρ τοῦ διορισμοῦ «ξένων», τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἐρρῦθμιζε τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς των διὰ κοινῆς συμφωνίας μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας βάσις κατὰ τὰς συνεννοήσεις ἀπετέλει ἡ ἐν τῇ προκηρύξει διαλαμβανομένη ἀμοιβή.

Παραλλήλως πρὸς τὴν δωρεὰν δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς κατοίκους, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἱατρικὴν περίθαλψιν, ἡ Δημογεροντία τῆς Σύμης παρεῖχε καὶ φαρμακευτικὴν περίθαλψιν, δωρεὰν καὶ ταύτην, δι' ἅπαντας τοὺς Συμαιοὺς. Ἡ δὲ προμήθεια τῶν φαρμάκων ἐγένετο ἀπὸ κεντρικὰ φαρμακεία τῆς Σμύρνης, τῆς Τερψέστης ἢ τῶν Παρισίων χωρὶς νὰ ἐπηρεάζωνται αἱ παραγγελίαι ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀξίας ἐκάστου φαρμάκου.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ἐπιμεληθεὶς τῆς παρουσιάσεως τοῦ μελετήματος αὐτοῦ, διευθυντῆς τῆς ἐκδόσεως «Τῶν Συμαϊκῶν», κρίνει σκόπιμον νὰ παραθέσῃ ἀποσπάσματα ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Δημαρχίαν πληρεξουσίου της διὰ τὴν ἀνεύρεσιν «ξένου» ἱατροῦ καὶ διδασκάλου ὡς καὶ τὴν προμήθειαν φαρμάκων. Ἡ ἀναφορὰ συνοδεύεται ἀπὸ λογαριασμὸν δαπανῶν. Ἀπὸ αὐτὸν ἀποσπῶνται καὶ παρατίθενται ὅσαι ἐγγραφαὶ σχετίζονται μὲ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν τοῦ πληρεξουσίου². Ἴδου ταῦτα

α' Ἀποσπάσματα τῆς ἀναφορᾶς:

Ἐνταῦθα 6 Ἰουνίου 1863

Ἀξιόσεβαστος Δημαρχία Σύμης

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλω ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὸν ἐσώκλειστον τρεχοῦμενον λογαριασμὸν ἀναβαίοντα εἰς γρόσια 1479,10 μὲ τὰ ὁποῖα σᾶς ἐχρέωσα ἀπὸ τὰς 5 τρέχοντος εἰς νέον λογαριασμὸν. Ὁ λογαριασμὸς οὗτος πηγάζει ἀπὸ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἡ Κοινότης μὲ ἐξαπέστειλε πληρεξούσιον

1. Βλ. καὶ Σωτηρίου Ἀγαπητίδη, Θεσμοὶ καὶ ἐξελίξεις εἰς τὴν Σύμην κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς της, Τὰ Συμαϊκά, τ. Β' (1974) σ. 21.

2. Ἡ ἐπιστολὴ προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ κ. Μιχαήλ Σκεοφύλακα. Ἀπὸ τὸ ἴδιον Ἀρχεῖο προέρχεται καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ φαρμακείου ποὺ δημοσιεύεται σὲ ἐπόμενη σελίδα.

Τὸ Δημοτικὸ Φαρμακεῖο. Κτίσθηκε τὸ 1884

πρὸς ἀνέυρεσιν ἱατροῦ καὶ διδασκάλου, ὡς τὰ εἰς χεῖράς μου ἔγγραφα καὶ ὡς αἱ πρὸς τὴν Κοινότητα ἐπιστολαὶ μου ἐκ Σμύρνης τῶν 4, 11 καὶ 18 Αὐγούστου 1862. Εἰς αὐτὰς καὶ εἰς τὰ ἀνά χεῖρας συμφωνητικὰ τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ διδασκάλου ἀποδεικνύονται αἱ προπληρωμαὶ ἀπέναντι τῶν μισθῶν των.

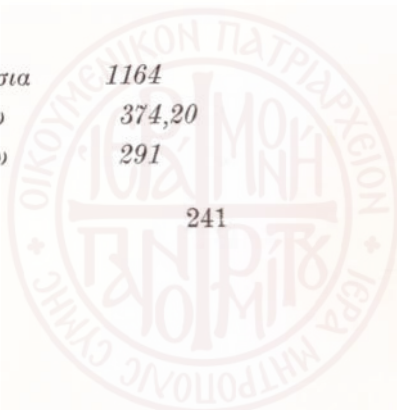
.....
 Τὰ ἐκ Τεργέστης προβλεφθέντα φάρμακα εἰς διαταγὴν τῆς [τῆς Δημαρχίας] ἐστάλησαν καὶ ἅτινα παρέλαβε παρὰ τοῦ κ. Βογιατζῆ ὡς ὁ λογαριασμὸς τούτων μὲ τὴν γραφὴν μου 27 Ὀκτωβρίου ἀναφέρει

Ὑποσημειοῦμαι ἐσσεβάστως
 ὁ Ἰωάννης Κατοῖς

β' ἀποσπώμεναι ἀπὸ τὸν λογαριασμὸν ἔγγραφαί:

Ἔμμετρον πρὸς τὸν διδάσκαλον Ἰ. Περίδην εἰς Σμύρνην διὰ προπληρωμῆν	γρόσια	1164
Ἀξία ἱατρικῶν ἐνὸς κιβωτίου ἐκ Σμύρνης	»	374,20
Ἔμμετρον πρὸς τὸν ἱατρὸν Μιχαλακοπούλου	»	291

241

Εἰς Νικόλα Γεράκη διὰ λογαριασμὸν ἰατρικῶν γρόσια 1164
 Διὰ τὴν ἀξίαν ἑνὸς κιβωτίου ἰατρικῶν ἐκ Τεργέστης
 μέσον Α. [τὸ ἐπώνυμο δυσανάγνωστο] ἐκ
 διαταγῆς τῆς » 1742,10
 Σύμῃ τὴν 6 Ἰουνίου 1863
 Ι. Κατριῶς

Εἰς παλαιότερας ἐποχὰς τὸ φαρμακεῖον τῆς νήσου ἐστεγάζετο εἰς τὴν
 "Ἄνω Πόλιν, εἰς τὴν θέσιν Ἑλαιμυνας¹. Βραδύτερον καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ
 τοῦ ἔτους 1884 εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς εἰδικῶς διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν κτισθὲν

Τμήμα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Δημοτικοῦ Φαρμακείου

κτίριον καὶ πάλιν εἰς τὴν "Ἄνω Πόλιν. Τὸ κτίριον αὐτό, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει
 ἀκόμῃ καὶ διατηρεῖται εἰς καλὴν κατάστασιν, εἶναι ρυθμοῦ νεοκλασικοῦ,
 εἶχε δὲ εὐρεῖαν αἴθουσαν ἀναμονῆς καὶ ἐκτελέσεως τῶν συνταγῶν, ἐργαστή-
 ριον πλήρως ἐξωπλισμένον καὶ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, σταθμὸν πρώτων

1. Γιὰ τὸ τοπωνύμιον αὐτὸ βλ. Σωτηρίου Καρανικόλα, Γλωσσάριον τοῦ
 ἰδιώματος τῆς Σύμης, ἐπιμελεῖα Ἀναστ. Καραναστάση καὶ Ἀλεξ. Καρανικόλα, Δωδε-
 κανησιακὸν Ἄρχειον, τ. Δ' (1962) σ. 153 καὶ Χ.Ι. Παπαχριστοδοῦλου, Τοπω-
 νύμια Σύμης, Τὰ Συμαϊκά, τ. Α' (1972) σ. 43.

βοηθειῶν ὡς καὶ γραφεῖον διὰ τὸν διευθυντὴν φαρμακοποιῶν. Εἶχεν ἐπίσης εὐρὸν προαύλιον μὲ ἀνθήκηπον. Εἶχε τέλος ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀναγκαίων μέσων καὶ ἐργαλείων καὶ εἰδικὰ ἐγχρωμα δοχεῖα διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς τοποθέτησιν τῶν φαρμάκων. Ταῦτα εἶχον παραγγεληθῆ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰς τὰς Σέβρας.

Τὸ δημοτικὸν φαρμακεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει μόνον διημέρευε ἀλλὰ καὶ διενυκτέρευε, ἦτο ἐπηνδρωμένον μὲ διευθυντὴν, ἐπιστήμονα φαρμακοποιῶν, καὶ βοηθούς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὑπῆρξε περίοδος κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνέλθει εἰς τέσσαρας, ἐργαζομένους ἐκ περιτροπῆς ἀνά δύο. Τόσον ὁ διευθυντὴς τοῦ φαρμακείου ὅσον καὶ οἱ βοηθοὶ του διωρίζοντο δι' ἓν ἔτος ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὡς συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς ἄλλους δημοτικὸς ὑπαλλήλους, πλὴν τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ὁποίων, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἠκολουθεῖτο εἰδικὴ διαδικασία.

Πρῶτος ἐπιστήμων φαρμακοποιός, διευθυντὴς τοῦ Δημοτικοῦ Φαρμακείου, ὑπῆρξεν ὁ Νικήτας Ζουρούδης καὶ τελευταῖος ὁ Νικόλαος Βογιατζῆς. Βοηθὸς ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὑπῆρξεν ὁ Γεώργιος Τσαβαρῆς, τοῦπικλῆν Πουμπουριός.

